

Fotoğraf: <http://www.yksedebiyat.org/2017/07/evliya-celebi-seyahatnamesinden.html>

EVLIYA ÇELEBİ'NİN VİYANA NOTLARI

Ertuğrul TAYLAN / (E) Vali Yardımcısı

Evliya Çelebi Viyana'ya, 1664 Haziran'ında, Osmanlı elçisi olan Rumeli Beylerbeyi Kara Mehmet Paşa'nın, maiyet erkânı ve bir kısım silahlı askerin dahil olduğu büyük kafilesiyle birlikte gitmiştir. Viyana'ya törenle girişlerini, yedi gün gezdiği şehri ve elçi paşanın, Saray'da Kral tarafından kabulünü ayrıntılı şekilde anlatmıştır. Büyük seyahatimizin bu gezisinin notlarını, özet halinde anlatmaya çalışacağım.

Kara Mehmet Paşa'nın elçilik kafilesi, Viyana'nın hemen yakınındaki "Eski Pospel şehrine girerken, Avusturya Kralı'nın adamları gelip, burada "bir hafta konaklayıp yorgunluk giderilmesi" ricasında bulunmuştur. Elçilik mensuplarına, "şehir içinde altınlarla süslü saray konakları" tahsis edilmişti.

Ertesi gün, "Kralın başdeftardarı" paşaya "bir araba getirip Kralın selamı" ile Paşa'yı, "Sultan Süleyman Otağı bağında" bir ziyafete davet ettiğini bildirmişti. Ama Paşa, "Biz ziyafete, yemeğe ve alışveriş etmeye gelmedik" diyerek, teklifi geri çevirmişti. İsrar üzerine de "Gitmem hey melun, adamlarım gitsin" demiştir. Bunun üzerine, şehrin 3 bin adım Beç (Viyana) tarafındaki "Çarbağ Kalesi yani Süleyman Otağı"na, Evliya Çelebi dahil, paşanın maiyet erkânı gitmiştir.

"Süleyman Han Otağı Kalesi," Kani Süleyman'ın 1530'daki Viyana

Kuşatması'nda otağını kurduğu mahaldeydi. Osmanlı ordusu, Kasım sonlarında kar ve tipi bastırınca, hızla geri çekilirken, padişahın otağı, bu mahalde bırakılmıştı.

Viyana'ya "bir top atımı mesafedeki" bu yere, Avusturya, "Süleyman'ın otağını" kaldırdığı yere, "şekli ve biçimi o otağın tıpkısı" olan ahşap büyük, "sağlam ve güzel bir kale" binası yaptırmıştı. Büyüklüğü tam 4 bin adım ve 16 köşeliydi. "Baştan başa kargir" olan yapıların üstleri kırmızı teneke örtülüydü. İçinde "has oda, hazine odası, kiler odası, vb) odalar vardı. Bütün duvarları Frenk tarzı bukalemun nakışlıydı. "Tüm kulelerinde, otağ üzerinde ... toplam 78 adet, adam boyu, altın yıldızlı haç alemler vardı."

Yeşilliklerindeki bu "hıyaban bağı içinde tek ve iki katlı köşkler, dinlenme yerleri, ..." vardı. Viyana kalesine" bir top menzili yüksek bir yerde, İrem bağı kalesi yapmaktan maksat" şu idi:

"Süleyman Han, bu mahalle gelip 200 bin askerle üç ay Beç Kalesi'ni dövüp kışa kalıp ve Beç Kalesi'ni alamayıp böyle otağını bıraktı gitti" diye, Avusturya'nın namı yükselecekti...

Elçi Paşa kafilesinin, Eski Pospel şehrinde istirahatini izleyen haftanın başı sabahında gelen baş tercüman ve başkomiser, Kralın, Paşa'nın şeh-

re giriş alayını "istediği gibi düzenlesin" mesajını iletip "Krala mahsus sekiz atlı murassa bir araba" gönderdiğini söylemişlerdi. Ama Paşa "Ben arabaya binmem ve biz Osmanlıyız. Bizim mutadımız küheylan atlara binmektir" demişti. Paşa Viyana'ya at üzerinde, uzun maiyet ve görevliler kafilesiyle, bayraklarla süslü ve mehterli alayı ile girmişti. Sakalar meşklerini ve atlarını rengarenk çiçeklerle süsleyip geçerken, "kırbalarındaki miskli ve ballı şerbetlerini, yolun iki tarafındaki seyirci kafirlere dağıtıyorlardı. Şehirde bir saat boyunca gezdirip elçi paşayı, varoştaki konağına getirmişlerdi.

Paşa, kafilesine eşlik eden "6 adet Kral vezirine ve prenslere" büyük bir ziyafet vermişti. Kral, bol ve çeşitli yiyecekler gönderdiği Paşa'ya, "selam" edip, "bir hafta istirahat edin" gelecek Pazara görüşürüz mesajı iletmışti. Paşa hediyeleri getiren "keferelerin her birine onar altın bahşış" vermişti.

Evliya Çelebi, bu bir hafta içinde gezip gördüğü şehri, "Beç Kalesi'nin özellikleri" diye anlatmıştır:

Viyana, Küçük Alman dağları eteğinde olup, "kuzey tarafı duvarını Tuna nehri döverek geçer. Tuna'nın kenarı tamamen iskelelerdir ki trans gemileri buraya yanaşır. Kalenin çevresi tam 15 bin adımdır. Bütün çevresi tamamen su dolu hendeklerle çev-

rilidir. Hendeğin “tamamı 20 bin adımdır.” Kalenin sekiz adet kapısı vardır. Her kapı önünde, hendekler üzerinde yüzer adım uzunluğunda ahşap sağlam köprüler vardır.”

Beç kalesinin içindeki yapıların tamamının sayısı 40 bindir. Şehrin “sokakları tamamen hendese üzere satranç nakışı” gibidir. “Hepsi kaldırım döşelidir... Ve her sokak başında, adam olup alınlığında zincirler hazır. Her gece bu zincirleri, köşeden köşeye gererler. Kuşatma sırasında düşman kale içine atlarıyla ve yaya yürüyüş etmesin” diye.

Çarşısında, “sıralı ve düzgün yapılı, bakımlı ve süslü 50 bin dükkân” vardır. “Her esnaf, sokak sokak birer caddeye kurulmuş olup saatçiler, kuyumcular, kitap basmacılar, berberler ve terzilerin çarşısı çok süslüdür...”

“70 adet küçük büyük hanları hanları vardır... Tamamı 5 adet gönül alan hamamı” vardır. “Çeşmeler, havuz ve şadırvanlar, selsebil türlü” fışkiyeler vardır.

“Hekimler çarşısında 100 adet dükkân vardır.” Evliya Çelebi, Laslo Kral manastırının şifa yurdunda, biraz Türkçe bilen bir cerrahla tanışmıştı. Konuşmaları sırasında, Felemenk’in “Amsterdam şehrinden,” arabayla 20 günde getirilen bir hasta getirmişlerdi. Kaptan olduğu söylenen, “tulum gibi şişmiş, sararmış görünen adamın “gözlerinden, kulakları ve burun deliklerinden tamamen sarı sular ve irinler” akıyordu ve “çok kötü kokuyordu”.

Çelebi’nin tedavisini sonuna kadar izlediği cerrah, yatağa yatırılıp soyulan adamın “tüm vücuduna, bir çömlekten çıkarılan sarı çamur” sürdü. “Ağızına ve burnuna” da bir su verdi. Sonra “iki ellerinin bileklerine” ve “kuyruk sokumu” ile iki ayağına da olmak üzere, beş yerden tulum gibi derisini deldi. Birer karış uzunluğunda yağlı çıra ağaçlarına kırmızı bir merhem sürüp” derisini “yardığı yerlere sokup durdu. Ve bir kâse beyaz şerbet verip üstünü örttü.”

Üç saat sonra, cerrahın adamın ... derisini yuzduğu yerlerinden “kırmızı ve sarı balgam gibi koyu, koyu tutkal gibi şeyler aktı...”

“Hemen dördüncü saatte”, adamın dübüründen “20 okka kadar, kara ve sarı katran gibi o kadar pislik, irin, safra, birbirine bağlanmış top gibi balgamlar ve yumruk kadar 7 adet solucan yuvaları çıkıp, herifin feryadı göklere yükselirken, yemek istemeye başladı...”

Şehirde 300 kilise ve 66 adet” manastır vardır. Şehrin merkezindeki “İstifan adlı manastır” çok büyüktür. Kubbeleri renkli taşlarla işlenmiştir.

“Şehrin kenarlarında 7 adet şifa yurdu vardır.” Bunların “en seçkin ve bakımlı olanı,” Kralın hastalandığında geldiği, “İstifan Kilisesi’nin hastanesidir.”

“Hepsi 11 yerde ziyafet evi yemekhaneleri” vardır...” Her kral, manastırın imaretlerinde buğday ve un çorbası pişip kiliselerde kalan rahip, papaz ve bazı yoksullara çorbalar dağıtılır...”

“Bu şehrin her şeyi beğenilir ve meşhurdur... Bu şehrin nice bin çeşit güzelliklerini yazsak, bir yıl tamam olmaz...”

Elçi Paşa, Kral’ı ziyaret şeklini, başkomiser ile konuşup mutabakata varmıştı.

“Yedi katlı sarayda, büyük divanhaneler” vardı. “Paşa da yavaş yavaş yürüyerek, Kral’ın has divanhanesinden içeri girdi. Hemen Kral, on adım ileri elçi Paşa’ ya gelince, paşa da apul apul yürüdü. Kralı görünce biraz hızlıca ve çabukça yürüyüp Kral’a selam verir şekilde ‘Selam aleyküm’ dedi. Kral da başından cevahirli manlifelikli şapkasını çıkarıp, başı açık paşanın selamını aldı. Paşa seyirtip Kral’ın göğsünü öptü, Kral da elçi paşanın, kararlaştırıldığı üzere, omzunu öptü. Kral, paşanın elini eline aldı, tahtına oturunca, paşaya yer gösterip ‘safa geldin ve hoş geldin’ diye, paşaya çok tazim edince,

hemen vakarlı paşa, koynundan padişah namesini çıkarıp öpüp başına koyup, sağ eliyle nameyi Kral’a verince, Kral nameyi iki eliyle alıp iki kere öpüp başına koyduktan sonra, sağ tarafında tüm vezirlerine gösterdi. Hepsini başlarından şapkalarını çıkarıp nameye secde edip yüzlerini yere sürerek, dualar edip ‘şükür böyle sulhu gördük’ dediler.”

“Daha sonra İmparator Çasar, nameyi yine öpüp başına koyup taht üzerinde ayağa kalkıp, nameyi baş ucunda Gorana Tacı, yani Iskender tacı olan manlifle altına koyup mektubun Nemse diline tercümesini tercümana verip” okuttu.

Dualardan sonra “ben ki Haremeyn-i Şerif’in hizmetçisi, karaların sultanı, denizlerin hakanı, iki Irak’ın sahibi, Arap ve Acem meliklerinin efendisi, Sultanoğlu sultan, Sultan Han İbrahim oğlu Sultan Mehmet Han...” diye başlayıp; “Sen ki imparator Kral dostum olup düstur-mükerrem vezirim üzerine vardığında, 20 yıllık barış anlaşması yapmak istediğin tarafımdan duyulup elçim ile name-i hümayunumu vardığında gerekir ki 20 sene sulhu kabul edip ve iki taraftan yirmi ikişer madde üzerine” diye devam ediyordu.

“Ve başka fermanlarımda çıktığında, kutlu tuğrama itimat edip zerre kadar barışa aykırı iş etmeyesinizi vesselam” diye biten mektubu okununca Çasar da:

“Duyduk ve kabul ettik” deyip bu şekilde barış anlaşmasına razı olduklarını beyan etmiştir. (1)

Not: *Evliya Çelebi’nin Viyana gezisi notları üzerine, iki hususu belirtmek istedim: Onurlu davranışlarıyla gurur duyduğum Kara Mehmet Paşa ile geziyi çok güzel anlatan Evliya Çelebi’nin ruhları için Fatıha okudum.*

Bu yazının, dış ilişkilerde bulunan yetkililerin ve yardımcılarının gözlerine ilişmesini diliyorum.

Kaynak: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, hazırlayan Seyit Ali Karaman, 2011, İstanbul.